non patitur, legem contractus iſtius ultra [1] pœnam legitimarum uſurarum poſſe procedere.

De pecunia data, ut triticum reddatur.

16. Idem A. Sulpitio.

CUm non frumentum, ſed pecuniam fœnori te accepiſſe alleges, *Ut [2] certa modiatio [3] tritici præſtaretur; ac, niſi is modius ſua die fuiſſet oblatus, menſurarum additamentis [4] in [5] fraudem legitimarum uſurarum gravatum* te eſſe contendas: potes adverſus improbam petitionem competenti uti defenſione.

De agricolis.

In AUTHENT. nullum credentem agricolæ tenere. §. Sancimus itaque. coll. 4. tit. 13. al. 5. Nov. 34. c. 1.

AD hæc, qui fructus aridos [6] credidit agricolæ, vel pecuniam in unoquoque anno pro [7] modio [8] octavam partem modii, pro ſolido [9] ſiliquam unam [10] uſurarum nomine accipiens: terram, ſive aliquid aliud, quod pignori accepit: omnimodo reddat. Si aliquid præter hoc commiſerit: ab actione cadat omnimodo.

De fructibus.

17. Imp. PHILIPPUS A. Euxeno.

SI [11] ea lege poſſeſſionem mater tua apud creditorem ſuum obligavit, *Ut fructus [12] in vicem uſurarum conſequeretur*, obtentu [13] majoris percepti emolumenti propter [14] incertum [15] fructuum proventum reſcindi placita non poſſunt.

De ſolutione indebiti.

18. Idem A. Caſtori.

INdebitas uſuras, etiamſi ante ſortem ſolutæ non fuerint, ac [16] propterea minuere eam non potuerint, licet poſt ſortem redditam creditori fuerint datæ [17], excluſa [veteris] juris varietate repeti poſſe, perpenſa ratione firmatum eſt.

De oblatione debiti & conſignatione & depoſitione.

19. Idem A. Hyreniæ.

ACceptam mutuo ſortem cum uſuris licitis creditoribus poſt conteſtationem offeras: at ſi non ſuſcipiant, conſignatam in publico depone [18], ut curſus legitimarum uſurarum inhibeatur: in hoc autem caſu publicum [19] intelligi oportet, vel ſacratiſſimas ædes [20], vel ubi competens [21] judex ſuper ea re aditus deponi eas diſpoſuerit: Quo ſubſecuto, etiam [22] periculo debitor liberabitur, & jus pignorum tolletur: cum Serviana [23] etiam actio manifeſte declaret, pignoris inhiberi perſecutionem, vel ſolutis pecuniis, vel ſi per creditorem ſteterit, quominus ſolvantur. † Quod etiam in trajectitiis [24] ſervari oportet. † Creditori ſcilicet actione utili ad exactionem earum, non adverſus debitorem, niſi forte eas receperit, ſed contra depoſitarium, vel ipſas competente pecunias.

De mandatoribus & fidejuſſoribus.

20. Idem A. Ælio.

COnſtitutionibus [25] ſacris, quæ ultra certum modum uſuras fœnebris pecuniæ exigi prohibent, mandatoribus [26] etiam vel fidejuſſoribus ſubventum eſt: quibus quaſi mandator vel fidejuſſor conventus uti potes.

De ſoluto ſimpliciter.

21. Idem A. Chreſimo.

SI uſuras præſtari pignore dato convenerat; & in continenti numeratione facta, poſtea vel ante [27], propter quod debitum ſolutionem feceras, non [28] deſignaſti, habuit [29] creditor in uſuras tibi accepto ferendæ ſolutæ quantitatis facultatem.

De pignoribus.

22. Idem A. Carino.

PIgnoribus quidem intervenientibus, uſuræ, quæ ſine [30] ſtipulatione peti non poterant, pacto [31] retineri [32] poſſunt [33]. † Verum hoc jure conſtituto, cum hujuſmodi nullo interpoſito pacto tantummodo certæ ſummæ præſtari pœnam conveniſſe proponas: nec peti, nec retineri quicquam amplius poteſt, & ad pignoris ſolutionem urgeri te diſciplina juris perſpicis.

De oleo & quibuſcunque fructibus.

23. Idem A. Jaſoni.

OLeo [34] quidem, vel quibuſcunque fructibus mutuo datis incerti [35] pretii ratio, additamenta [36] uſurarum ejuſdem materiæ ſuaſit admitti.

De negotiis geſtis.

24. Idem A. Glauciæ.

SI mater [37] tua major annis conſtituta, negotia [38], quæ ad te pertinent, geſſerit: cum omnem [39] diligentiam [40] præſtare debeat, uſuras [41] pecuniæ tuæ, quam adminiſtraſſe fuerit comprobata, præſtare compelli poteſt.

De auro, argento, veſte.

25. Imp. CONSTANT. A. ad populum.

PRo [42] auro & argento & veſte facto chirographo licitas ſolvi, vel promitti uſuras juſſimus.

De præſcriptione triginta, vel quadraginta annorum.

1. De modo uſurarum.

26. Imp. JUSTINIANUS A. Mennæ P.P.

EOs [43], qui principali actione per exceptionem triginta [44], vel quadraginta annorum, ſive perſonali, ſive hypothecaria ceciderunt, [jubemus] non poſſe ſuper uſuris, vel fructibus præteriti [45] temporis aliquam movere quæſtionem, dicendo ex iiſdem temporibus eas velle ſibi perſolvi, quæ non ad triginta, vel quadraginta præteritos annos referuntur, aſſerendo ſingulis annis earum actiones naſci: principali [46] enim actione non ſubſiſtente, ſatis ſupervacuum eſt ſuper uſuris, vel fructibus adhuc Judicem cognoſcere. §. 1. Super uſurarum vero quantitate etiam generalem ſanctionem facere neceſſarium [47] eſſe duximus, veterem duram, & graviſſimam earum molem ad mediocritatem deducentes. Ideoque [48] jubemus, Illuſtribus [49] quidem perſonis, ſive eas præcedentibus, minime licere ultra tertiam [50] partem centeſimæ uſurarum nomine in quocunque contractu vili, vel

1 Pœnam ultra legitimum uſurarum modum ſtipulari non licet. 2 Nota de reditu ſpecierum in vino, frumento & ſimilibus data pecunia conſtituto. Quæritur, qua proportione talis reditus ſit emendus? dic ut in proxima Authentica. 3 Id eſt, certus modiorum numerus. 4 *l.* 23. *infr. h. t.* id eſt, majorem moderationem. *l.* 44. *ff. h. t.* 5 Sive uſura conſiſtat in nummis, ſive in fructibus, ut hic, utrobique ad legitimum modum reducetur. vid. Molin. *q.* 2. *de uſur. n.* 68. & *q.* 21. *n.* 215. Papon. 12. *Arreſt.* 17. *n.* 17. 6 Fructus aridi, ut meſſes. *l.* 1. *C. Theod. h. t. l. ult. in fin. ff. de jure fiſci. l.* 15. *C. Theod. de ſuſcept. lib.* 10. *tit.* 70. An idem in liquidis? idem *d. l.* 1. *l.* 23. *infr. h. t.* Goth. Vid. hic Ritterſhuſ. in *Expoſ. Novell. part.* 3. *cap.* 10. Anſ. 7 Nota proportionem, ad quam redigenda eſt emptio reditus frumentarii. Hodie puto conſiderandam eſſe rationem uſurarum receptarum in ſingulis provinciis. Exemplum ſumam a Gallis, apud quos regiis conſtitutionibus reditus conſtituitur ad aſſis analogiam, *au denier douze.* Itaque modio valente decem aureos, reditus modii emendus erit 120. Quid ſi modii valor augeatur? Molinæus 21. *q. de uſuris, num.* 122. Papon. 12. *Arreſt.* 17. *c.* 17. refert debitori electionem permitti uſuras ut ſolvat in pecunia, refertque ita judicatum in Curia. Admitto equidem favendum eſſe reo debitori: ſed ſi ita eſt, æquitas etiam poſtulabit, ut decreſcente modii pretio; creditori juſta merces ſuppleatur a debitore, ne alioquin claudicet contractus. Sed ea de re dicam *l. ſeq. infr. h. t.* 8 Modio mutuo dato debitori uſuræ vice, octavam modii partem, id eſt, duos ſextarios, poſſum ab eo ſtipulari, eaque uſura eſt centeſima, ut conſtat ex *Nov.* 130. *c.* 4. 6. 9 Id eſt, pro ſingulis ſolidis 72. ſolidi libram auri efficiunt. 3. Harm. Zonar. *c.* 17. *Synod. Nicenæ.* 10 Triens eſt uſura, unam ſiliquam pro ſolido dari: tertia centeſima, quæ trecentis menſibus aut vigintiquinque annis ſorti exæquatur, paritque annuatim quatuor in centum, *quatre pour cent.* de qua vid. *Novell. Leon.* 83. Cujac. tamen ad *Nov.* 32. refert, ob centenos aureos recte ſtipulari ſolidos quatuor, & ſiliquas quatuor: ſucceſſiſſe poſtea majorem uſuram, quæ reddat ſolidos ſedecim, ſemiſſem & quatuor ſiliquas, id eſt, in libram auri ſolidos duodenos, & Nicephorum uſuræ nomine exegiſſe in ſingulas auri libras duodecim ſolidos, id eſt, in ſingulos ſolidos quatuor ſiliquas ad rationem ſcil. centeſimæ 11 *l.* 11. §. 1. *ff. de pign. & hypoth.* 12 Dixi ad *l.* 14. *ſupr. h. t.* 13 Id eſt, prætextu. Ratio dubitandi pro debitore hinc ſumitur. 14 Ratio decidendi hinc ſumitur pro creditore. Et tamen aliter judicatum fuiſſe a Senatu Pariſienſi oſtendi ad *l.* 16. *ſupr. h. t.* Sic ſentio in omni venditione (ergo & reditus annui de quo hic agitur) ſpectandam eſſe quantitatem juſti pretii, quod eſt tempore venditionis. *l.* 8. *in fin.* J. *de reſcind. vendit.* eoque admiſſo non eſſe quærendum, an res empta creverit, an decreverit: cum certo jure periculum & detrimentum rei ad emptorem pertineat. 15 *l.* 23. *infr. h. t.* Goth. Caſum *h. l.* non eſſe uſurarium probat Joann. Aurpach. *l.* 1. *epiſt. juridic.* 10. Anſ. Adde Cujac. *lib.* 3. *obſerv. cap.* 35. & *quæ not. ſupr. l.* 6. *h. t.* S. L. 16 Uſuræ indebitæ ſolutæ ante ſortem, ſortem minuunt. Quid ſi poſt ſortem ſolutam depenſæ fuerint? ſtricto jure, ſortem minuere non poſſunt (quia ſors ſoluta hic proponitur) ex æquo tamen repeti poſſunt: nam ſorte ſoluta nihil ſupereſt in quod imputentur. *Synopſ. h. t. c.* 61. 3. Harm. 7. §. 6. 17 Olim pleriſque viſum fuit: Uſurarum indebitarum condictionem non eſſe, licet omnes imputationem admitterent. Hodie & imputatio admittitur, & indebitæ ſolutæ condicuntur, *l.* 26. §. 1. *ff. de cond. indeb.* 18 Molinæus *numer.* 296. 297. *de uſur.* negat hanc depoſitionem requiri. Movetur lege 122. §. 5. *in fin. ibi, jure. ff. de verb. oblig.* de qua quæſtione *ibi* dixi: *ut & in l.* 6. S. *h. t.* quo nomine reprehenditur a Cujacio ad *d.* §. 5. Eandem ſententiam probat etiam Rolandus a Valle 1. *conſ.* 33. *num.* 34. & *ſeq.* & *ib. conſ.* 63. *num.* 24. & *ſeq.* Sunt & alii loci juris apertiſſimi in *l.* 2. *l.* 6. *ſupr. h. t. l.* 7. *l.* 18. *in fin. ff. h. t. l.* 10. S. *de pign. act. l.* 9. J. *de ſolutionib. l.* 28. *in fin. ff. de adminiſt. & peric. tut. l.* 82. *ff. de cond. & demonſtr.* Aliter Cujacius *d. loco*, diſtinguit uſuras ex mora oblatione ſiſti, non eas quæ ex ſtipulatione debentur. 19 In publico deponere, eſt in æde ſacra, vel ubi judex, ſuper ea re aditus, deponi juſſit. 20 Antiquum fuit, res communes, *l.* 4. *in fin. ff. famil. erciſc.* vel alterius, *ut hic.* vel proprias in æde ſacra deponere. hinc *Euclio* in Aulularia act. 4. *Tu modo cave, cuiquam indicaſſis aurum meum eſſe iſtic fides.* & poſt: *Fides etiam atque etiam, nunc ſalvam ut aulam abs te auferam. Tuæ fidei concredidi aurum, in tuo loco & fano modo eſt ſitum.* 21 Publicus locus fit etiam judicis diſpoſitione: publicus, id eſt, tutus. vid. *l.* 9. S. *de pignor. action.* 22 Depoſitione legitima ſortis & uſurarum facta, debitor uſurarum curſum ſiſtit: periculum rerum a ſe depoſitarum in creditorem ſuum transfert: & pignoratitiam adquirit. *ut hic.* antichreſim liberat. *l.* 11. S. *h. t.* Goth. De depoſitionis ſolennitate & effectu vid. Cenſur. Forenſ. noſtram *lib.* 4. *c.* 35. S. L. 23 De qua vide §. 7. *Inſtit. de act.* 24 Id eſt, nauticis. 25 Uſuris modus jure injectus eſt. vide quæ ſcripſi ad *l.* 1. §. 3. *in fin. ff. de pign. & hypoth.* 26 Beneficia debitoribus uſurariis conceſſa ad eorum mandatores & fidejuſſores pertinent. 27 Hinc colligit Cuj. 13. *obſ.* 31. ante geſtum negotium autoritatem interpoſitam tutoris valere. 28 Vide *l.* 1. *infr.* & *l.* 5. §. 2. *ff. de ſolut. & liber.* 29 Sortem & uſuras debens, ſi quas quantitates creditori ſolvit, nulla facta mentione, quo nomine ſolveret, facultatem habet creditor, ſi velit, in uſuras duntaxat acceptam facere ſolutionem. *Synopſ. h. t.* 1. *c.* 64. ubi tamen Scholiaſtes ſpeciem hanc ponit, ſortem & uſuras debentem, ſi libras ſexaginta ſolvat: pro rata quadraginta quidem in ſortem; viginti vero in uſuras dediſſe videri. 30 Uſuræ ſine ſtipulatione ex nudo pacto non petuntur, niſi & pignora in uſuras ex pacto dandas detineantur: Tunc enim & ſine ſtipulatione petuntur, *ut hic.* Scholiaſtes *Synopſ. Baſil.* 7. *tit.* 6. *ex lib.* 26. *tit.* 5. *cap.* 1. *l.* 3. *l.* 4. S. *h. t. l.* 17. §. 4. *ff. h. t. l.* 24. *ff. de præſcript. verb.* 31 *l.* 4. S. *h. t.* vide Cujac. 8. *obſ.* 17. *in fin.* 32 Per exceptionem doli. *l.* 2. J. *de fiſcal. uſur. lib.* 10. *tit.* 8. 33 Modo legitimæ ſint. *l.* 27. *in fin. infr. h. t.* 34 Id eſt, re liquida, idem in aridis, dixi ad *l.* 12. S. *h. t.* 35 Fructibus mutuo datis, licet & majores uſuras ſtipulari, διὰ τὸ ἄδηλον τῶν καρπῶν, propter incertitudinem fructuum. *Synopſ. Baſil. h. t. c.* 66. 3. Harm. 7. §. 24. Quippe nonnunquam accidit, ut mutuans centum modios, pactus ſim uſuræ nomine modium unum in ſingulos menſes, quod uſura eſt centeſima: ſed fortaſſe quum mutuo darem centum illos modios, uno aureo modii ſex veniebant: verum fertilitate ſequuta quum debitor menſtruum mihi modium ſolvit, non centeſimam, ſed beſſem mihi centeſimæ præbet. Hoc enim facit æſtimatio modii, propter inſequutam annonæ copiam. Ita Scholiaſt. *Synopſ. illo loco.* dixi ad *l.* 17. S. *h. t.* 36 *l.* 16. S. *h. t.* Cujacius hinc colligit fruges recepiſſe immodicas uſuras, adde *Novell.* 32. vel ſupra legitimum modum, idque confirmat Græcorum autoritate, 3. *obſ.* 35. ſed ea de re dixi ad *l.* 17. *ſupr. h. t.* 37 Paul. 1. *ſent.* 4. §. 4. 38 Vide *l.* 13. *ſupr. h. t.* Paul. *ibid.* §. 3. §. 4. 39 Paul. 1. *ſent.* 4. §. 4. dixi ad *l.* 3. §. 9. *ff. de negot. geſt.* 40 Paul. *ibid.* §. 1. 41 *d. l.* 13. *d.* §. 3. *l.* 37. §. 1. *ff. h. t.* 42 Omne debitum rei fungibilis ſive mutuabilis, nudo pacto, vel conſenſu, ſive in continenti, ſive ex quocunque intervallo, mutuum fieri, ſeu in mutuum converti poteſt. Molin. *de uſur. quæſt.* 85. *num.* 660. *l.* 12. *ſupr. h. t. l.* 8. S. *ſi cert.* 43 Sors (ut & omnis actio perſonalis) tricennio præſcribitur. An & ſortis uſuræ? ὁ ἥρως πατρίκιος, id eſt, heros Patricius, putabat non præſcribi tricennio, quum uſuræ ſingulis annis naſcantur. Nam triginta annis ſortis ratione elapſis, inveniuntur uſurarum nomine anni primi, decurriſſe anni 29. ſecundi anni, 28. atque ita deinceps. Idem in fructibus cenſebat Patricius: verum hæc ſententia reprobatur hac conſtitutione: cum ſit abſurdum, cauſa principali ſortis ſublata, de uſuris & fructibus contendere. *Syn. Baſ. h. t. c.* 69. 44 Triginta vel quadraginta annis perſonales, & hypothecariæ actiones intereunt. *l.* 2. S. *de pecunia conſtituta.* 45 *l.* 28. *infr. h. t.* 46 Dixi ad *l.* 129. *in fin. ff. de reg. jur.* actione ſublata iniquum eſt de uſuris, & fructibus contendere. 47 Fuerat enim incertus uſurarum modus ante Juſtinianum: vide Molin. *de uſuris, n.* 42. aut ſaltem gravis & durus. idem *n.* 54. 48 Uſurarum ratio ex hoc loco ex Scholiaſte Synopſeos 23. *tit.* 32. *c.* 47. & 69. & Harm. 3. *tit.* 7. §. 25. hæc eſt a Juſtiniano definita: In illuſtribus τρίτον ἑκατοστῆς triens centeſimæ, id eſt nummi quatuor ἐπὶ τῶν τραπεζιτῶν καὶ τῶν ἄλλων πραγματευτῶν (qui ἀργυροπράται, καὶ ἔμποροι Harmenopulo *d. loco.*) id eſt, in nummulariis cæteriſque negotiatoribus δίμοιρον ἑκατοστῆς, bes centeſimæ, hoc eſt, nummi octo. Legitima vero uſura eorum qui διαποντίως τοκίζουσι ἤτοι ἐπικινδύνως: uſuram trajectitiam nauticam, periculo ſuo capiunt ἑκατοστιαῖος eſt centeſima: hoc eſt, nummi duodecim: In aliis hominibus ἡμιεκατοστιαῖος centeſimæ ſemis, id eſt, nummi ſex. Quid Eccleſiæ & venerabilis domus? quadrantem centeſimæ, id eſt, nummos tres accipiunt. Scholiaſtes *d. loco.* & præſtant. Harm. *d. loco.* 49 Illuſtribus perſonis trientes uſuræ permiſſæ. *ut hic*, & J. *h. t. ibi, ultra tertiam partem*, & ſic minores. Sic, trientarium fœnus etiam Alexander exercuit, *teſte Lampridio*: quod tamen legis modo non dicitur. Fiſcus enim medias ſtipulatur, ſemiſſes ſcil. *l. ult.* J. *de fiſcalib. uſuris. lib.* 10. *tit.* 8. Civitatum quoque uſuræ ſunt ſemiſſes. *l.* 10. *ff. de pollic.* Eccleſiaſticæ vero quadrantes. vide *Novell.* 7. 50 Tertia pars centeſimæ; triens uſura; *Quatre pour cent*; *l.* 3. §. 1. *ff. de contraria tutela.*

maximo

maximo ſtipulari. † Illos vero, qui ergaſteriis [1] præſunt [2], vel aliquam licitam [3] negotiationem gerunt, uſque ad beſſem [4] centeſimæ [uſurarum nomine in quocunque contractu] ſuam ſtipulationem moderari. † In trajectitiis [5] autem contractibus, vel ſpecierum fœnori dationibus, uſque ad centeſimam [6] tantummodo licere ſtipulari, nec eam excedere; licet veteribus legibus hoc erat conceſſum. † Cæteros [7] autem [omnes] homines dimidiam [8] tantummodo centeſimæ uſurarum [nomine] poſſe ſtipulari [9]: & eam quantitatem uſurarum etiam in aliis omnibus caſibus nullo modo ampliari, in quibus citra [10] ſtipulationem [11] exigi uſuræ ſolent. Nec [12] liceat judici memoratam augere taxationem [13], occaſione conſuetudinis [14], in regione obtinentis. † Si quis autem aliquid contra modum hujus fecerit conſtitutionis, nullam penitus de [15] ſuperfluo habeat actionem: ſed & ſi acceperit, in [16] ſortem hoc imputare compelletur. † Interdicta [17] licentia creditoribus ex pecuniis fœnori dandis aliquid detrahere, vel retinere ſiliquarum [18] nomine, vel ſportularum [19], vel alterius cujuſcunque cauſæ gratia. Nam ſi quid hujuſmodi factum fuerit, principale debitum ab initio ea quantitate minuetur [20], ut tam ipſa minuenda pars, quam uſuræ ejus exigi prohibeantur. † Machinationes etiam creditorum, qui ex hac lege prohibiti majores uſuras ſtipulari alios medios [21] ſubjiciunt, quibus hoc non ita interdictum eſt, refecantes jubemus [22], ſi quid tale fuerit attentatum, ita uſuras computari, ut neceſſe eſſet, tanquam ſi ipſe, qui alium interpoſuit, fuiſſet ſtipulatus: in quo caſu ſacramenti [23] etiam illationem locum habere ſancimus [24]. Dat. *Conſtantinop.* JUSTINIANO CONS.

Ne uſuræ ultra duplum currant.

27. Idem A. Mennæ P. P.

DE uſuris, quarum modum jam [25] ſtatuimus, pravam [26] quorundam interpretationem penitus removentes, jubemus, etiam eos, qui ante eandem ſanctionem ampliores quam ſtatutæ ſunt, uſuras ſtipulati ſunt, ad modum eadem ſanctione taxatum ex [27] tempore lationis ejus ſuas moderari actiones: ſcilicet illius temporis, quod ante eam defluxit legem, pro tenore ſtipulationis uſuras exacturos. §. 1. Curſum inſuper uſurarum ultra [28] duplum minime procedere concedimus: nec ſi pignora [29] quædam pro debito creditori data ſint, quorum occaſione quædam veteres leges & ultra duplum uſuras exigi permittebant. Quod [&] in bonæ fidei judiciis, cæteriſque omnibus caſibus, in quibus uſuræ exiguntur, ſervari cenſemus.

Ne uſuræ in ſortem convertantur, & ne uſuræ uſurarum exigantur.

28. Idem A. Demoſtheni P. P.

UT nullo modo *uſuræ* [30] *uſurarum* a debitoribus exigantur, & veteribus quidem legibus conſtitutum fuerat, ſed non perfectiſſime cautum: ſi enim uſuras in ſortem redigere fuerat conceſſum, & totius ſummæ uſuras ſtipulari: quæ differentia erat debitoribus, a quibus revera uſurarum uſuræ exigebantur? hoc certe erat *non rebus* [31], *ſed verbis tantummodo legem ponere.* Quapropter hac apertiſſima lege definimus, nullo [32] modo licere cuiquam uſuras præteriti temporis, vel [33] futuri [34] in ſortem redigere, & earum iterum uſuras ſtipulari. Sed & ſi hoc fuerit ſubſecutum: uſuras quidem ſemper uſuras manere, & nullum uſurarum aliarum incrementum ſentire: ſorti autem antiquæ tantummodo incrementum uſurarum accedere.

De duplo.

29. [35].

USuræ [36] minutim [37] & per [38] intervallum ſolutæ cum duplo compenſantur, etiam ſi non univerſæ ſimul [39] ſolutæ fuerint.

30. [40].

PRæſens [41] conſtitutio declarat, uſuras particulatim [42] ſolutas, duplum debitæ ſortis non excedere. Verum excipitur id quod poſitum eſt in 160. *Nov. de uſuris pecuniæ municipalis* [43].

TIT. XXXIII.

DE [44] NAUTICO [45] FOENORE.

Pro tempore, quo creditor ſuſcepit periculum trajectitiæ pecuniæ, uſura centeſima debetur: pro tempore ſequenti, communis. Salic.

1. Impp. DIOCLET. & MAXIM. AA. Honorato.

TRajectitiam [46] pecuniam, quæ periculo [47] creditoris datur, tamdiu [48] liberam eſſe ab obſervatione communium uſurarum, quamdiu navis ad portum adpulerit, manifeſtum eſt.

Pecuniæ nauticæ debitoris eſt periculum, niſi aliud fuerit conventum. Salic.

2. Iidem AA. Choſimaniæ.

CUm dicas te pecuniam ea lege dediſſe, *Ut in ſacra* [49] *urbe tibi reſtitueretur*, nec [50] incertum periculum, quod ex navigatione maris metui ſolet, ad te [51] pertinuiſſe [52] profitearis, non eſt dubium, pecuniæ creditæ ultra licitum [53] [modum] te uſuras exigere non poſſe.

Qui ſuſcepit in ſe periculum navigationis, intelligitur in ſe ſuſcipere periculum fortunæ, non culpæ debitoris. Bald.

3. Iidem AA. Juniæ.

CUm proponas te nauticum fœnus ea conditione dediſſe, *Ut poſt navigium, quod in Africam dirigi debitor adſeverabat, in Salonitanorum* [54] *portum nave delata, fœnebris pecunia tibi redderetur*, ita ut navigii duntaxat, quod in Africam deſtinabatur, periculum ſuſciperes; perque vitium debitoris, nec loco quidem navigii ſervato, illicitis [55] comparatis mercibus, quæ navis continebat, fiſcum occupaſſe; amiſſarum [56] mercium detrimentum, quod non ex marinæ tempeſtatis diſcrimine, ſed ex præcipiti avaritia, & incivili debitoris audacia, accidiſſe adſeveratur, adſcribi [tibi] juris publici ratio non permittit.

Debitor generis liberatur per interitum, ſi creditor ſuſcipit in ſe periculum; alias non. Bald.

4. Iidem AA. Euchariſto.

TRajectitiæ quidem pecuniæ, quæ [57] periculo creditoris mutuo datur, caſus, antequam ad deſtinatum locum navis perveniat, ad debitorem non pertinet. [Sine] hujuſmodi vero conventione, infortunio naufragii debitor non liberabitur.

TIT. XXXIV.

DEPOSITI [58], VEL CONTRA.

De rei interitu, de concurrentibus actionibus.

1. Imp. ALEXANDER A. Meſteno.

SI [59] incurſu latronum, vel alio fortuito caſu ornamenta depoſita apud interfectum perierint: detrimentum ad heredem ejus, qui de-

1 Ergaſterium, eſt negotiatio. Præſunt ergaſterio trapezitæ, argentarii, & cæteri inſtitores, *l.* 2. S. *de epiſc. l.* 9. J. *de operibus publ. l.* 2. J. *de met.* Eſt & locus, ubi opus fit, officina. 2 Juſtis negotiatoribus terrenis, mediterraneis aut terreſtribus, beſſes, uſuræ permiſſæ. J. *ibi, ad beſſem.* Argentariis licet ſtipulari beſſes uſuras. Inter negotiatores uſura legitima bes eſt. Quin argentariis beſſes debentur, licet eas non fuerint ſtipulati. *Novell.* 136. *c.* 4. Quid ſi negotiari deſinant, aut nomen alteri cedant? beſſes uſuræ deberi deſinunt. Molin. *ibid. num.* 60. 61. 3 Licita eſt negotiatio, vel ea quæ vere fœneratitia eſt, qua funguntur ii, qui nullam etiam aliam exercent. 4 Bes uſura eſt ad centeſimam, quod bes ad aſſem. Beſſes uſuræ ſunt duæ partes centeſimæ, 150 partem ſortis quolibet menſe pendens, integram vero ſortem 12 annis & 6 menſibus. Annuatim ſolvuntur 8 in 100 *huit pour cent.* Id fœnus Antoninus Pius exercuit. Jul. Capitol. *in ejus vita.* 5 Uſura centeſima, non major, maritimis & navigantibus permiſſa. An centeſima dicitur anni ratione, an vero certi duntaxat itineris, quod anno poteſt eſſe brevius? prius ait Molinæus *n.* 91. *de uſur.* 6 Centeſima uſura, *douze pour cent*, quæ centeſimo menſe ſortis quantitatem parit, & reddit. Solebant enim veteres in menſes, non in annos fœnerari. Plut. *in libell.* περὶ τοῦ μὴ δανείζεσθαι. Æſchines *adverſus Cteſiphontem.* Horat. *Epod. oda* 2. *omnem relegit Idibus pecuniam, quærit Kalendis ponere.* Inde uſura menſtrua Ciceroni 6. *ad Atticum.* De duplici centeſima, vide *l. nihil intereſt.* 4. §. 1. *ff. de nautico fœnore.* 7 Non illuſtres, quique non ſequuntur, mercaturam terreſtrem, vel maritimam, dimidias centeſimæ poſſunt ſtipulari. Ergo & ruſtici? Poſſe videntur, cum hic non excipiantur, quamvis & hi ſolas trientes poſſint promittere. *Novell.* 32. Quadrantes quoque excipiuntur ab Eccleſia, Scholiaſt. 27. *Eclog.* 3. 3. Harmenop. 7. *c.* περὶ καρπῶν. 8 *l.* 2. *in fin.* J. *de uſuris rei jud.* Dimidia centeſimæ ſeu ſemis uſura parit annuatim ſex in centum. *Six pour cent.* Senos aureos parit quotannis in centenos. *Theod.* 4. *de act.* 9 Et ita qualitas fœnoris ex qualitate fœnerantis metienda: ut mercator eo pacto poſſit beſſes ſtipulari & capere ab illuſtri: illuſtris non poſſit capere ultra trientes a mercatore. 10 Citra ſtipulationem & pactum exiguntur uſuræ quæ exiguntur propter moram. *l.* 32. §. 2. *ff. h. t.* 11 Stipulationis verbo, Molinæus intelligit omnem conventionem. *ibi, num.* 56. Verum hunc locum autor Synopſeos *d. c.* 69. ita accipit, uſuras majores accipi non poſſe ne quidem per retentionem pignorum. *l.* 4. *princ. verſ. nec pignora. ff. de nautico fœnore.* Alias uſuræ legitimæ non tantum ſtipulatione interpoſita promiſſæ ſervantur, ſed pignoris quoque retentione, licet nudo pacto & citra vinculum ſtipulationis promiſſæ. *l.* 4. S. *h. t.* 12 In uſuras majores legitimis judex reum condemnare non poteſt prætextu conſuetudinis locorum: hoc eſt etiamſi conſuetudo loci ſit uſuras majores legitimis præſtare. *Syn. d. loco.* 13 Quæ ſcilicet pertinet ad uſuras debitas ex mora, non ad illas, quæ deberi poſſunt ex ſuperiorum ſtipulationum aliqua. 14 Senſus eſt, prætextu conſuetudinis uſuras ex nuda mora debitas, ſemiſſes eſſe. Tres caſus excipe, pupillares. vid. *l.* 1. J. *de uſur. pupill.* ſociorum. vid. *l.* 4. J. *de ædific. privat.* rei judicatæ. *l.* 3. J. *de uſur. rei jud.* 15 Habet tamen citra ſuperfluum, & ita utile per inutile non vitiatur. *l.* 15. S. *h. t. l.* 20. *ff. h. t. l.* 8. *ſupr. ſi certum. l.* 26. *in pr. ff. de cond. indeb. l.* 102. *in fin. ff. de ſolut. & liberat.* Molinæus addit, nullum caſum in jure reperiri, in quo propter exceſſum, vel adminiſtrationem illicitam, fœnus totum vitietur, excepto caſu ſingulari. *Novell.* 32. *de fœnor. agric.* vide tamen eundem *q.* 10. *de uſur. n.* 139. 16 Uſuræ legitimis majores acceptæ, in ſortem imputandæ. 17 Creditori non licet a debitore aliquid accipere nomine ſiliquarum, aut conſuetudinis: ſi quid autem acceperit, id in ſortem computabit. 18 Κερατίων ἢ συνηθειῶν 23. *Ecl.* 3. *c.* 69. Siliqua vigeſimaquarta pars ſolidi. 19 Quas creditores forte ſtipulabantur dare executoribus pro pecunia exigenda, vel tabellionibus, pro cautione ſcribenda. 20 Vide Molin. *de uſur. quæſt.* 13. *num.* 164. 21 Illuſtris, cui trientes tantum ſtipulari permittitur, per argentarium, cui licitæ ſunt beſſes: id eſt, majores, ſtipulari non poteſt. hinc collige, Peccari etiam per intercedentem ſeu interpoſitam perſonam. dixi ad *l.* 5. *ſupr. de legibus.* atque ita, majores uſuras ſtipulari non poſſumus διὰ μέσου προσώπου per mediam perſonam. *Synopſ. d. l.* 22 Hinc colligunt quæſtionem, cauſas & leges uſurarum non eſſe fori (ut vocant) eccleſiaſtici, ſed imperialis. qua de re vide Molin. *quæſt. de uſur. num.* 70. 71. 23 Vide quæ not. ad *l.* 6. §. 4. S. *de his, qui ad eccleſ.* 24 Hoc apud autor. Synopſ. additur, Illos qui tabernis præſunt, vel aliquam negotiationem licitam (quoniam qui illicitam exercent, ut tincturam purpuræ & monetas, etiam puniri debent) exercent ad beſſem uſque, centeſimæ ſtipulationem ſuam moderari. 25 i. e. *l.* 26. *ſupr. h. t.* 26 Ad majores ante hanc legem conſtitutas, ac promiſſas uſuras, fœneratores non putabant hanc legem pertinere; vult igitur majores ante hanc conſtitutionem promiſſas ad modum hac lege præfinitum revocari. 27 Vide Molin. *q.* 10. *de uſur. num.* 142. 153. & *quæſt.* 16. *num.* 188. Papon. 12. *Arreſt.* 7. *num.* 16. adde *Novell.* 73. *c.* 9. & 115. *c.* 1. 28 *Nov.* 121. *Nov.* 138. *Nov.* 160. *l.* 19. J. *mandati. l.* 26. §. 1. *ff. de cond. indeb. l.* 4. §. 1. *ff. de naut. fœnore.* 29 In uſurarum cauſis aliquid jure pignoris, & retentionis toleratur, ſed intra legitimum modum: vetitis uſuris ultra duplum, etiamſi creditor pignoribus acceptis ſibi caverit, vide Molin. *de uſur. n.* 47. 107. 108. 30 *l.* 20. *ſupr. ex quib. cauſ. infam. l.* 26. §. 1. *D. de cond. indeb. l.* 2. §. 5. *ff. de adminiſt. rer. ad civit.* Non eſt acceſſio acceſſionis: ut uſus ſeu uſura uſus, *ut hic*: pecuniæ uſus. *l. ult. ff. de magiſt. conv. l.* 1. *infr. de fiſcalib. uſur. lib.* 10. *tit.* 8. fructuum uſura, *l.* 15. *ff. hoc tit.* 31 Rebus, non verbis lex imponenda. vid. Molin. *d. loco, n.* 236. Cicero pro *Cæcinna*: Non ex verbis jus pendet, ſed verba ſerviunt hominum conſiliis, & autoritatibus. 32 Nec pro futuri temporis uſuris, nec pro uſuris annorum, qui præterierunt, ullo modo paciſci uſuras quis poteſt: ne quidem, ſi juxta formam veteribus uſitatam fiat. *Synopſ. Baſil. h. t. cap.* 71. 33 Et ſic omnis Anatociſmus ſublatus. Molin. *ibid. num.* 44. Eſt autem Anatociſmus, quoties uſura ſorti conjuncta alias uſuras parit. *l.* 7. §. 12. *l.* 58. §. 1. §. 4. *ff. de admin. & peric. tut.* nec eſt ſimplex renovatio, aut continuatio uſurarum, quam Plutarchus ἐν ἑλληνικοῖς παλιντοκίαν, Cicer. 3. *ad Atticum* 20. ἀνατοκισμὸν nuncupat. Puto Anatociſmum, de quo hic agitur, odio fœneratorum interdici, alias, ſi novam ſortem debitori numerare licet, & ab eo novas alias uſuras ſtipulari, cur non, acceptas ab eodem uſuras brevi manu, eidem renumerare ſortis inſtar licebit? ut ex ea pecunia novas uſuras præſtet. *d.* §. 3. *d.* §. 1. & 4. Hoc adjiciendum: Novella Leonis in univerſum uſuras vetari. 34 Licet uſuras in futurum accipere. *l.* 57. *ff. de pactis. l.* 2. §. 6. *ff. de doli mali & metus except. l.* 122. *in pr. ff. de verb. oblig.* at eas acceptas in ſortem redigere, & iis redactis uſuras exigere non licet. 35 *Synopſis d. loco cap.* 72. 36 Leunclavii interpretatio. 37 Κατὰ μικρὸν, adde *Novell.* 121. 38 Καὶ κατὰ χρόνον, hoc eſt, diverſo tempore ſolutæ. 39 Καθάπαξ, & ὑφ' ἕν. 40 *Synopſ. d. l. c.* 73. 41 Interpretatio Leunclavii. 42 Κατὰ μέρος. 43 Uſuræ in univerſum currunt in debitis ad municipia pertinentibus; & uſuris publicis. Scholiaſtes *Synopſeos d. c.* 73. id eſt, ultra duplum currunt. 44 *L.* 22. *D.* 2. *Novell.* 106. 110. 45 Seu maritimo. 46 Id eſt, quæ trans mare vehitur. *l.* 1. *ff. h. t.* διαπόντια χρήματα dicuntur Græcis. *Synopſis Baſil. c.* 7. *tit.* 7. *ex lib.* 53. *tit.* 5. *cap.* 1. & *paſſim* 3. Harmen. 7. §. 20. erat autem fœnus nauticum centeſima: ut & ſi quis fructus credidiſſet. *d.* §. 20. *Synopſ. h. t. c.* 15. 47 *l.* 4. *ff. h. t.* aliud in terrena. 48 Non ulterius: diſcuſſo periculo maris, die; aut conditione ceſſis; inter negotiatores bes uſura debiti incipit & ceſſat centeſima. vide Molin. *de uſuris, num.* 91. Cujac. *d. Nov.* 106. 49 Sacra urbs non eſt Hieroſolyma, ut quidam putant, ſed, vel Conſtantinopolis vel Roma. *arg. l.* 2. J. *quæ res exportar.* 50 Creditor ad quem periculum navigationis non pertinet; uſuras majores non accipit. *Synopſ. Baſil. h. t. c.* 18. 51 Creditorem. 52 Ob pactum contrarium ſcil. 53 Aliis perſonis ſc. ab his quæ mari negotiantur. 54 Σαλῶν, ſeu Salona, navale Dalmatiæ Straboni 7. nec enim ad Salonem mediterraneam Bithyniæ hic locus referendus, unde Salonites caſeus dictus: vide *Strabonem* 2. 55 Illicitæ merces confiſcantur. 56 Si vitio debitoris pecunia nautica confiſcata eſt, creditori non perit in debitorem actio: & merito. Nam etſi maris periculum in ſe ſuſcepit, caſus ſupervenientes culpa debitoris non recepit. 57 Trajectitiæ ſeu nauticæ pecuniæ periculo creditoris mutuo dabantur. 58 Vide *L.* 16. *D.* 3. adde Oldend. *claſſ.* 4. *act.* 23. 3. Harm. 9. 59 Depoſitarius dolum duntaxat: & latam culpam præſtat: at non fortuitum caſum; niſi aliter convenit. *Synopſ.* 13. *tit.* 2. *c.* 35. 3. Harm. 9. §. 15. *Syn.* 13. *tit.* 2. *c.* 35.

poſitum

positum accepit, qui dolum [1] solum & latam [2] culpam (si [3] non aliud specialiter convenit) præstare debuit, non pertinet. Quod si prætextu latrocinii commissi, vel alterius fortuiti casus, res, quæ in potestate heredis sunt, vel quas dolo desiit possidere, non restituuntur; tam depositi, quam [4] ad exhibendum actio, sed & in rem vindicatio competit.

De usuris.

2. Imp. GORDIANUS A. Celso.

USuræ in depositi [5] actione, sicut in cæteris bonæ fidei judiciis [6], ex mora [7] venire solent.

De usuris & de furti actione.

3. Idem A. Austero.

SI depositi experiaris, non immerito [etiam] usuras [8] tibi restitui flagitabis: cum tibi debeat gratulari, quod furti [9] eum actione non facias obnoxium. Si quidem qui rem depositam invito domino sciens prudensque in usus [10] suos converterit, etiam furti delicto succedit.

De usuris.

4. Idem A. Timocrati.

SI [11] deposita pecunia is qui eam suscepit, usus [12] est, non dubium est, etiam usuras [13] debere præstare [14]. Sed si cum depositi actione ne expertus es, tantummodo [15] sortis facta condemnatio est: ultra non potes propter usuras experiri. Non [16] enim duæ sunt actiones, alia sortis, alia usurarum, sed una: ex qua condemnatione facta, iterata actio rei judicatæ exceptione [17] repellitur.

De sequestro.

5. Impp. VALER. & GALLIENUS AA. & VALERIANUS C. Claudiano.

PRopter instrumenta quidem, quæ te deposuisse cum adversario tuo dicis, *Ut* [18] *residua pecunia, quæ ex conductione debebatur* [19] *soluta, ea reciperes*: si [20] id quod placuerat implesti, sequestrum [21] potes convenire: Quamvis [22] autem hæc reddita non fuerint: tamen adversus eum, a quo fundum conduxeras, si omne, quod ex contractu debebatur, reddidisti; ipsis solutionibus [23] tutus es.

Sequester instrumentorum tenetur ea reddere in casu reddendi. Bald.

6. Impp. DIOCLET. & MAXIMIANUS AA. & CC. Alexandro.

IS [24], penes [25] quem utramque [26] partem transactionis, vel alia instrumenta commendasse [27] dicis, legem qua hæc suscepit, servare [28] necesse habet [29].

De pecunia deposita, & a depositario credita.

7. Iidem AA. Attico.

DEsiderium tuum cum rationibus juris non congruit: nam [30] si custodiam [31] pecuniæ susceptisti, quam aliis a te [mutuo] datam [32], conscriptum instrumentum, quo hanc tibi reddi profiteris, arguit [33]: solutionem ejus competentem improbe recusas [34].

Actio depositi personalis debitoris non sequitur debitorem. Bald.

8. Iidem AA. Alexandro.

SI is qui depositam a te pecuniam accepit, eam suo nomine, vel cujuslibet alterius mutuo dedit: tam ipsum de implenda suscepta fide, quam ejus successores [35] teneri tibi certissimum est. Adversus eum autem, qui [36] accepit, nulla actio tibi competit, nisi nummi extent: tunc enim, contra possidentem uti [rei] vindicatione [37] potes.

De rebus commendatis a servo hereditario.

9. Iidem AA. Menophilo, & cæteris.

CUm [38] hereditas personam [39] domini sustineat, ab hereditario [40] servo, priusquam patri vestro successeritis, res commendatas, secundum bonam fidem ab ejus qui suscepit, successoribus [41] apud Rectorem provinciæ petere potestis.

De infamia & condemnatione.

10. Iidem AA. & CC. Septimæ.

QUi depositum non restituit, suo nomine conventus & condemnatus, ad ejus restitutionem cum infamiæ [42] periculo urgetur. Scripta Id. Dec. *Nicomediæ*, CC. CONSS.

De compensatione, deductione, doli exceptione. 1. *De attestatione depositario ab alio facta, ne depositum reddat.*

11. Imp. JUSTINIANUS A. Demostheni P. P.

SI quis [43] vel pecunias, vel res quasdam per depositionis acceperit titulum [44]: eas volenti ei qui deposuit, reddere illico [45] modis omnibus compellatur: nullamque [46] compensationem [47], vel deductionem [48], vel doli exceptionem opponat: quasi & ipse quasdam contra eum, qui deposuit, actiones [49] personales, vel in rem, vel hypothecariam prætendens: cum non sub hoc modo depositum acceperit, *Ut non concessa ei retentio generetur, & contractus, qui* [50] *ex bona fide oritur, ad* [51] *perfidiam retrahatur.* Sed & si ex utraque parte aliquid fuerit depositum: nec in hoc casu compensationis præpudio oriatur: sed depositæ quidem res, vel pecuniæ ab utraque parte quam celerrime [52] sine aliquo obstaculo restituantur, ei videlicet primum, qui primus [53] hoc voluerit, & postea legitimæ actiones integræ quoque ei reserventur. Quod obtinere (sicut jam dictum est) oportet, & si ex una parte depositio celebrata est, ex altera autem compensatio fuerit opposita: ut integra omni legitima ratione servata, depositæ res vel pecuniæ prima [54] fronte restituantur. §. 1. Quod si in scriptis attestatio [55] non per dolum, vel fraudem fuerit ei qui depositum suscepit, ab alio transmissa, ut minime depositum restituat; hocque per jusjurandum affirmaverit, liceat ei, qui depositum, sub defensionis cautela idonea prælita res depositas, quam [56] ocyllime recuperare.

IN AUTHENT. de deposito, & denunciation. inquilinorum. §. 1. col. 6. tit. fin. Nov. 88. cap. 1.

SEd jam cautum est, ne quis exterinsecus depositario interdicat depositi restitutionem: *qua subsecuta, depositor possidens pussavi poterit ab eo, qui interdixit.* † *Si contra factum fuerit, damnum quodcunque acciderit ei qui eum passus est, præstabitur ab eo qui interdixit, necnon & tertia contestimæ usurarum nomine, ex quo facta est hujusmodi contestatio.* † *Quibus pœnis subjacet, qui vel inquilino* [57] *datione pensionum vel publicæ personæ panis interdicit administrationem.*

De heredibus.

12. Idem A. Joanni P. P.

SUpervacuam veterum differentiam [58] e medio tollentes, si quis certum pondus auri vel argenti confecti, vel in massa constituti deposuerit, & plures scripserit heredes; & unus [59] ex his contingentem sibi portionem a depositario acceperit, alter superfederit, vel alias fortuito casu impeditus hoc facere non potuerit; & postea depositarius in adversam incideret fortunam, vel sine [60] dolo depositum perdiderit: sancimus, non esse coheredi ejus licentiam venire contra eum coheredem suum, & ex ejus parte avellere, quod ipse ex sua parte consequi minime potuit, quasi eo quod coheres accepit, communi constituto: cum si certæ pecuniæ depositæ fuerint, & suam partem unus ex heredibus accepit, nemini veniat in dubium bene [61] eum accepisse partem suam, & non debere aliam partem attingere: nobis etenim non videtur esse homo [62] obnoxius, neque in massa, neque in specie, neque in pecunia numerata, qui suam partem suscepit, ne indultria [63] pœnas delidiæ solvat: si enim & alius heres tempora opportuna, quemadmodum cohores ejus, observasset: & suam uterque recuperet, & sequentibus altercationibus minime locus relinqueretur.

1 *l. 20. ff. h. t.* 13. *Syn.* 2. *c.* 35. §. Harm. 9. *c. περὶ τυχηρῶν πειστέων.*
2 Non levem, alias culpa, id est, desidiæ aut negligentiæ non tenetur. §. 3. *huj. quib. mod. re contrah.* Solius doli nomine tenetur. *l.* 23. *ff. de reg. jur.* 3 *d.* §. 3. *d. l.* 23. *l.* 1. §. 6. *l.* 20. *ff. hoc tit. l.* 7. §. 14. *l.* 27. §. 3. *ff. de pactis.* 4 *l. i.* §. 38. *ff. h. t. καὶ τῇ περὶ ἀποχρώντων πραγμάτων ἀγωγῇ κατίσχεται.* id est, actione rerum celatarum: annotarum. *Synopf. Basil. h. t.* Dixi in Nomenclatore meo ad Harmenopulum 1. *tit.* 3. §. 3. in voce *ἀποχρώντος ἐχέφρ.* 5 Ex mora depositi usuræ, *l.* 24. *in fin. ff. h. t.* & fructus debentur. Paul. 2. *sent.* 12. §. 2. 6 *l.* 28. *in fin. ff. h. t. l.* 32. §. 2. *ff. de usur.* puta, locati. *l.* 64. *ff. locati.* pro socio. *l.* 60. *ff. pro socio.* negotiorum gestorum actione. *l.* 38. *ff. de negot. gest.* & aliis, quorum fit mentio, in §. 28. *Inst. de act.* 7 Idem sicendum ti depositarius re deposita fuerit usus. vide *l.* 3. *l.* 4. *h. t.* 8 Humanitatis est deteriore uti actione. 9 Concursus actionis furti admittitur cum actione depositi. *l.* 29. *ff. h. t.* pro socio. *l.* 45. *l.* 46. *ff. pro socio.* & mandato. *l.* 22. §. 7. *ff. mand.* vid. Cujac. 17. *obs.* 12. 10 *l.* 4. *h. t. l.* 28. *in fin. l.* 28. §. 1. *l.* 29. *ff. h. t.* adde *l.* 1. §. 1. *ff. de usur.* 11 Depositarius, sive ex deposito usuras accepit: sive ipso depositio sit usus, usuras præstat. 3. Harm. 9. §. 4. 12 Vid. *l.* 3. §. 8. *h. t. l.* 8. §. 4. *ad exhib.* Goth. Interpretatio hujus legis vid. apud Joann. Zang. *de except. part.* 3. *c.* 5. *num.* 89. Anf. 13 Non tenetur etiam locum ex depositio factum restituere: potest enim fieri, ut lucrum ex pecunia deposita fecerit: Teneri videtur, cum injuriose fit ex re mea fieri locupletiorem, cum gratuitam, integram & abstinentem ab omni lucro fidem debeat. *l.* 38. *circa fin. ff. de negot. gest.* & cum dolo faciat, qui id quod ad se pervenit, non reddat. *l. i. in fin. ff. h. t.* Sed non ita diu: nec enim diutius mora est, quod ex mea pecunia comparatur. *l. i. ff. si quis sibi vel alteri.* Quin scholastici negant usurarum ad restituendum lucrum ex usuris accepis factum, teneri: sed ad eas tantum pecunias, quas illicite exegit, qua de re vid. plenius apud Molin. *de usur.* 9. 83. *p.* 627. 628. lucrum hujusmodi superlucrum appellant. 14 Etiamsi mea fit mora. 15 Adde *l.* 3. *vers. & idco. ff. de usuris res judic.* & *l.* 39. *ff. de act. empt.* Imo dux fuit. *l.* 8. *vers. sic enim dico. ff. de eo quod certo.* Solve: Usurarum promissarum ex stipulatione, duæ sunt obligationes: usurarum ex mora unica obligatio. Ita peti non possunt, priores possunt. *l.* 23. *ff. de except. rei jud.* 17 *l.* 5. *l.* 6. *ff. de except. rei jud.* 18 Sequester is est, apud quem plures in solidum rem deposuerunt certa conditione custodiendam & reddendam. *l.* 14. *Eclog.* 2. *c. περὶ κατεχομένων.* id est, de sequestris. adde *l.* 6. *infr. h. t.* 12. §. 1. & 2. *l.* 17. §. 1. *ff. depositi. l.* 110. *ff. de reg. jur.* 19 A te fcil. 20 Ante conditionem sequestri impletam, agi non potest, *l.* 1. §. 2. *in fin. ff. sequestri.* 21 Quid sequester? dixi. 22 *l.* 4. *l.* 19. 22. *ff. de solut. & liberat.* Ratio dubitandi hic fumitur, nondum enim plene liberatus videbatur, cui obligationis instrumentum nondum erat redditum. sed non ita est: constat enim e contrario, non continuo sentiri rem liberatum, etiamsi ignoris cum fit obligationis instrumentum, vid. *l.* 20. *supr. de probat.* 23 Cur? solutione extinguitur obligatio. *Inst. quib. mod. toll. obl.* 1. 107. *ff. de solut. & liberat.* 24 Id est, sequester. *l.* 5. §. 3. *h. t.* 25 Qui ab utraque parte, vel transactionis, vel cujusvis alterius contractus instrumenta apud depositarium: sive pars restituta deputiti in pecunia, sive in massa, sive in specie contibat, non hoc magis, quam illo modo, heredem coheredibus suis obnoxium esse. 26 Id est, actorem & reum. 27 Id est, depositisse. 28 *l.* 9. §. 3. *ff. de dol. mal.* 29 Nisi ipsorio fit inhonestus. *l.* 17. *in fin. ff. de prascript. verb.* 30 Qui rem apud te depositam apud alium quempiam adhibita scriptura depositi, haud recte que accepit, restituere recusat cautionem proferens, qua sese oftendit apud alium depositisse. 3. Harm. 9. §. 2. 31 Depositarius cultos. 32 Nugatur, qui hac voce intelligit depositum. Reus hic cogitur ad solutionem. *in fin. l. hic. tit. sequ.* Depositarius non solvit, fed restituit. 33 Forte quia in eo adscriptum erat, pecuniam Titii Seio creditam fuisse ab Attico depositario. 34 Et ita qui depositi si nullam depositi cautionem habet, potest in subsidium probationes quærere etiam ex instrumento depositi adversus eum, qui meam pecuniam a depositario mutuo accepit? vid. *l.* 8. *in fin. l.* 9. *t.* 35 *l.* 9. *in fin. l. h. t. l.* 13. §. 2. *l.* 25. *ff. h. t.* 36 Dixi ad *l.* 13. *supr. de act. & action.* 37 Vid. *l.* 9. *in fin. ff. de rei vind.* 38 Depositum ab hereditario fervo heres actione confequi & vindicare potest. 3 Harm. 9. §. 10. 39 Vid. *l.* 31. *ff. de heri inst.* 40 *l.* 1. §. 29. *ff. h. t. l.* 16. *ff. de obligg. & action.* 41 *l.* 8. *supr. h. t. l.* 4. *supputat. cap.* 6. & an posterior pars sit abrogata per *Novell.* 88. vid. Rittershus. *expofit. Novell. part.* 3. *c.* 1. *n.* 10. Anf. Adde Boër. *decis.* 396. *num.* 7. Cagnol. *ad l. contractus* 23. *ff. de reg. jur. num.* 16. S. L. 44 Id est, de quibus depositum constat illaudabile. Quæritur autem, an id locum habeat in depositio confessato? locum habere olendit Roland. a Valle 1. *conf.* 17. *n.* 2. 3. 4. 5. *& seq. quod confistum assumo tutè; fi enim & pereiganus & varia doctrina refertus.* 45 Quam celerrime. *vers. fed & ff. h. t.* prima fronte, *quod obtinere. in fin.* quam oyffime. *in fin.* hinc colligunt, Instrumentum depositi habere executionem paratam. vid. Roland. a Valle *d. conf. n.* 2. 46 Depositarius deponenti fuum depositum repetenti objicere hæc non potest, compensationem, deductionem, doli exceptionem, adversus personam, inter quam depositum est. 47 Compensationi locus non est in causa depositi. Paul. 2. *sent.* 12. §. 3. Harm. 9. §. 22. §. *in bona fides. Inst. de act.* 48 Deductio est partis: compensatio totius interitum & partis. *vide l.* 14. *in pr.* 49 Hæc verba fignificant, bonæ fidei actionem esse. vid. Cujac. 17. *obsev.* 4. 50 Quod bonæ fidei eft, ad perfidiam non eft trahendum. 52 Prima fronte, id eft, illico. *in pr. fupr. h. t. & ff. h. t.* quam oyffime. 53 Fcit *l.* 9. *ff. de judiciis.* 54 Illico. *fupr. h. t.* 55 Proteftatio tertii fcita depofitario non poteft remorari, vel impedire depofiti reftitutionem. 56 Illico. vid. *fupr. hic.* 57 In aliis caufis poteft debitori fieri denunciatio, ne folvat creditori. vid. *l.* 8. *ff. de leg. commiffor.* 58 Differentia videtur in eo fuiffe: Pecuniam numeratam depofitam pro parte hereditaria retinui qui heredum deponentis poffe quidam exiftimabant: neque eo nomine coheredem a reliquis coheredibus conveniri poffe, aliis partibus pecuniæ, cafu fortuito, apud depofitarium peremtis, fibi denique recte partem fuam accepiffe, & in ea accipienda vigilaffe. Maffam vero auri, argenti fcili, vel infecti, maffam inquam, vel fpeciem argenti depofitam recte quidem reftitui pro parte hereditaria hæredi putabant; verum fi partes reliquæ cafu fortuito perififfent apud depofitarium, cenfebant cum hæredem qui partem fuam accepiffet ab ea fe liberari recte poteft petere: & eo nomine adverfus eum cujus caufa fidejuffit, agere: ut fidejuffionis onere liberetur. vide Socin. *reg.* 147. *l. Lucius.* 58. *ff. mandati.* Goth. An & quando ante folutionem ad liberationem agere poffit hæredis? vide Menoch. *de arbitr. jud. caf.* 41. *l.* 2. *centur.* 1. Chriftin. *decif.* 138. *vol.* 1. Gandin. Pap. *decif.* 117. Anf. Adde Valethin. Franc. *de fidejuff. cap.* 6. *num.* 559. & *feq.* Marth. Coler. *de proceff. executiv. part.* 1. *c.* 10. *num.* 310. & *feq.* Andr. Gail. 2. *obferv.* 29. *num.* 3. & *feq.* Joann. a Sande *l.* 2. *tit.* 16. *defin.* 2. S. I. 59 Indultrii pœnas negligentium non folvunt. 60 Vid. *l.* 1. *fupr. h. t.* 61 Suum qui recepit, coheredi aut focio non obligatur. *l.* 38. *ff. familiæ ercisc. l.* 31. *ff. pro focio. l.* 31. *ff. locati. exque l.* 22. *ff. familiæ ercisc.* 62 Quid fi legamus, *heres.* Eft enim fpecies hujus conftitutionis in hærede partem fuam depofiti recipiente. 63 Indultrii pœnas negligentium non folvunt.

TIT.

TIT. XXXV.

MANDATI [1] VEL CONTRA [2].

De sumptibus & de salario.

1. Impp. SEVERUS & ANTONINUS AA. Leonidæ.

ADversus [3] eum cujus negotia gesta sunt, de pecunia, quam de propriis opibus, vel ab aliis [4] mutuo acceptam erogasti, mandati actione pro sorte & usuris [5] potes experiri. De salario [6] autem quod promisit, apud Præsidem provinciæ cognitio præbebitur.

De sumptibus & de pignoribus.

2. Iidem AA. Marcello.

CUm ex causa fidejussionis pecuniam patrem tuum exsolvisse [7] proponas; habes [8] mandati actionem: qua non solum pecuniam, sed etiam pignora [9] in obligationem deducta, potes consequi.

Si is, qui actionem mandavit, egerit.

3. Iidem AA. Germano.

SI pater tuus tibi sui juris constituto actionem adversus debitores suos mandavit: potuit & ipse præsens adversus eos re [10] integra experiri. Si quid itaque ab eo apud judicem actum est, rescindi nulla ratio patitur.

De sumptibus.

4. Imp. ALEX. A. Vulnerato.

ETiam [11] si contrariam sententiam reportaverunt, qui te ad exercendas causas appellationis procuratorem constituerunt: si tamen nihil culpa tua factum est, sumptus [12] quos in litem probabili [13] ratione feceras, contraria [14] mandati actione petere potes.

De bonorum possessione a procuratore neglecta.

5. Idem A. Guliano.

SI maritus fororis tuæ sibi procurans petere bonorum possessionem noluerit, cum ipso tibi congrediendum est: quam querelam ita cum effectu habes, si mandasse te, ut peteretur bonorum possessio, eumque neglexisse [15] arguas.

De tacito mandato.

6. Imp. GORDIAN. A. Sosibio.

SI fidejussor pro reo patiente [16] fidem suam adstrinxerit, mandati [17] cum eo post exolutam pecuniam, vel factam condemnationem, potest actionem exercere.

De pecunia credita.

7. Idem A. Aureliano.

SI literas ejus secutus [18], qui pecuniæ actor [19] fuerit, ei qui tibi literas tradidit, pecunias credidisti: tam condictio adversus eum, qui a te mutuum sumpsit pecuniam, quam adversus eum, cujus mandatum secutus es, mandati actio tibi competit [20].

De pecunia credita, & de pignoribus.

8. Impp. VALERIAN. & GALLIEN. AA. & VALER. C. Lucio.

SI tibi pupillorum pater, ut pecuniam in rem suam servis ejus crederes, mandavit [21], & in hanc rem [æque] ipso præcipiente pignora [22] sunt obligata: & mandati actione pupillos [23] post mortem patris convenire, & exequi [24] jus obligationis pignorum poteris, si in solutione cessabitur.

De causa per procuratorem læsa.

9. Impp. DIOCLET. & MAXIM. AA. Marcello.

CUm per procuratorem causam tuam læsam [25] esse dicas, mandati actio adversus eum tibi competit.

An intercessor, qui nondum solvit, mandati agere possit.

10. Iidem AA. Papio.

SI pro ea contra quam supplicas, fidejussor seu mandator intercessisti; & neque condemnatus [26] es, neque bona [sua] eam dilapidare [postea] cœpisse comprobare possis, ut [tibi] justam [27] metuendi causam præbeat, neque ab initio ita te obligationem suscepisse, ut eam possis & ante [28] solutionem convenire: nulla juris ratione, antequam satis creditori pro ea feceris, eam ad solutionem urgeri certum est. Fidejussorem vero seu mandatorem exceptione munitum, & injuria [29] Judicis damnatum, & appellatione [30] contra bonam fidem minime usum, non posse mandati [31] agere manifestum est.

De gestis, vel non gestis, de dolo, & culpa, de sumptibus.

11. Iidem AA. Cajo.

PRocuratorem non tantum pro his, quæ gessit, sed etiam pro his quæ gerenda suscepit [32], & tam propter exactam ex mandato pecuniam quam non [33] exactam, tam dolum [34], quam culpam sumptuum [35] ratione bona [36] fide habita, præstare necesse est.

De tenore mandati servando.

12. Iidem AA. Firmo.

CUm mandati negotii contractum certam [37] accepisse legem adseveres: eam integram secundum bonam [38] fidem custodiri convenit. Unde si contra mandati tenorem procurator tuus ad te pertinentem fundum vendidit, nec venditionem postea ratam [39] habuisti: dominium tibi auferre non potuit.

De dolo, culpa, casu.

13. Iidem AA. Zosimo.

A Procuratore dolum [40] & omnem [41] culpam, non etiam improvisum [42] casum præstandum esse, juris autoritate manifeste declaratur.

De eo, quod duorum voluntate uni eorum datum est.

14. Iidem AA. Hermiano.

SI secundum mandatum Triphonis & Felicis equos tua pecunia comparatos, vel in solutum a proprio debitore tibi traditos, uni [43] de his utriusque voluntate dedisti: ad parendum placitis eos mandati judicio conventos bona fides urget.

De morte domini.

15. Iidem AA. Precatio.

MAndatum re integra domini morte [44] finitur [45].

Si mandatarius fidem rumpat.

16. Iidem AA. Uranio.

AD comparandas merces data pecunia, qui mandatum suscepit, fide rupta, quanti [46] interest mandatoris, tenetur.

De salario.

17. Iidem AA. Gorgonio.

SAlarium [47] incertæ pollicitationis peti non potest.

De eo, pro quo intercessum est, & de ejus successoribus.

De mora, & de usuris.

18. Idem AA. Tusciano.

POst solutionem a se factam, qui dari mutuo mandavit, ab eo pro quo intercessit, vel successoribus ejus, quod solutum est, etiam cum usuris [48] post moram recte postulat.

De usuris & pignoribus.

19. Idem AA. Eugenio.

PRetii rerum distractarum, quas venales præcedente mandato acceperas, ultra licitum [49] usuras ex stipulatione, vel mora præstare (licet pignora data probentur) compelli non potes.

De eo, qui incertum litis redemit. 1. *De sumptibus.*

20. Idem AA. Epagatho.

SI contra licitum, litis [50] incertum redemisti: interdictæ conventionis tibi fidem impleri frustra petis. §. 1. Quod si gratuitum mandatum suscepisti, secundum bonam fidem sumptus [51] recte postulas.

De pecunia, fama & culpa.

21. Imp. CONSTANTINUS A. Volusiano PF. P.

IN re mandata non pecuniæ solum, cujus est certissimum mandati judicium, verumetiam existimationis [52] periculum est. Nam fuæ quidem quisque rei moderator [53] atque arbiter, non omnia negotia, sed pleraque ex proprio animo facit: aliena vero negotia exacto [54] officio geruntur: nec quicquam in eorum administratione neglectum [55] ac declinatum culpa vacuum est.

1 Vid. *L.* 17. *D.* 1. adde 14. *Ed.* 1. Oldend. *claff.* 4. *act.* 24. 2 Mandati directa competit ei, qui mandavit: Contraria ei, cui mandatum est. vide *l.* 4. *h. t.* 3 Contraria mandati datur in mandatorem. 4 Procurator potest a tertio quodam mutuam pecuniam accipere, explicandi mandati negotii causa. §. 1. 12. 5. 9. *ff. h. t. Paul.* 2. *sent.* 15. §. 2. 6 *l.* 17. *h. t. l.* 7. *ff. h. t.* Goth. Adde *l.* 1. §. *in tonarariis. ff. de extr. cogn. & l.* 1. §. *de suffrag.* Anf. 7 Fidejussor pro reo potest solvere. 8 Heredibus fidejussoris competit contraria adversus reum principalem. 9 Id est, detrimentum aut damnum datum pignoribus, quæ creditori dederas, debitoris principalis causa. 10 Id est, ante itlem contestatam. *l.* 16. *ff. de procur.* 11 Ratio dubitandi hæc fuit *ini. l.* 56. *ff. h. t. l.* 10. §. 1. *ff. de negot. gest.* 12 *d. l.* 56. *in fin. l.* 46. §. 6. *ff. de procur.* 13 *l.* 27. §. 4. *ff. h. t. l.* 38. *ff. de rei vind. l.* 3. *ff. de contr. stip.* 14 *l.* 1. *h. t. l.* 19. §. 1. *l.* 12. §. 9. *ff. h. t. l.* 46. §. 1. *ff. de procur.* 15 Mandatarius, li quid in rem domini neceffarium, aut jam coeptum neglexit, tenetur. *l.* 11. *ff. h. t. l.* 5. 6. §. 1. *in fin. l.* 8. §. 4. §. 10. *l.* 22. *in fin. l.* 27. §. 2. *ff. h. t. l.* 17. §. 3. *ff. commodati.* 16 Qui patitur pro fe fidejubere, videtur mandare. *l.* 6. §. 2. *ff. h. t.* patientia mandati species est. 17 *l.* 2. §. *h. t.* 18 Qui mandavit credi. *l.* 8. *h. t. l.* 27. *in fin. ff. h. t. l.* 5. §. *de inflit. l.* 13. *ff. de fidejuffor.* qui fimpliciter commendavit. *l.* 28. §. 12. *ff. h. t. l. ult. ff. quod cum eo. l.* 65. *ff. de actor. ver. dom.* 19 Id eft, difpenfator. 20 Ordine tamen fervato difcuffionis & divifionis. *Nov.* 4. *c.* 1. 21 *l.* 7. *fupr. h. t.* 22 Ut *l.* 2. *in fin. fupr. h. t.* 23 Heredes fcil. *l.* 4. *in fin. ff. de fidejuffor.* dixi ad *l.* 4. *fupr. de hereditar. action.* 24 Vide *l.* 17. *ff. de fidejuffor.* 25 *l.* 8. §. 1. *ff. h. t. l.* 10. *fupr. de procur.* 26 Fidejuffor non agit actione mandati, nifi condemnatus fit, aut reus bona fua dilapider & everrat. *l.* 38. *in fin. ff. h. t. l.* 45. *ff. de fidejuffor.* 27 Fidejuffionis longe pertacius ab ea fe liberari recte poteft petere: & eo nomine adverfus eum cujus caufa fidejuffit, agere: ut fidejuffionis onere liberetur. vide Socin. *reg.* 147. *l. Lucius.* 28. *ff. mandati.* Goth. An & quando ante folutionem ad liberationem agere poffit hæredis? vide Menoch. *de arbitr. jud. caf.* 41. *l.* 2. *centur.* 1. Chriftin. *decif.* 138. *vol.* 1. Gandin. Pap. *decif.* 117. Anf. Adde Valethin. Franc. *de fidejuff. cap.* 6. *num.* 559. & *feq.* Marth. Coler. *de proceff. executiv. part.* 1. *c.* 10. *num.* 310. & *feq.* Andr. Gail. 2. *obferv.* 29. *num.* 3. & *feq.* Joann. a Sande *l.* 2. *tit.* 16. *defin.* 2. S. I. 28 Vide Socinum *reg.* 148. 29 *l.* 67. *ff. de fidejuffioribus.* 30 Fidejuffor condemnatus appellare debet: alias, fi extra appellationem oppoftum fulverit, non repetet. *l.* 8. §. 8. *l.* 29. *in pr. l.* 48. *ff. h. t.* 31 Mandati agimus adversus eum, cujus nomine fidejussimus. 32 Adde, nec geffit. 33 Vide *l.* 5. *in fin.* §. 1. 21. *in fin. h. t.* 34 *l.* 13. *l.* 6. *h. t.* 35 Vide *l.* 4. §. *l.* 14. *l.* 110. §. 9. *l.* 12. §. 9. *l.* 27. §. 4. *ff. h. t.* 36 Vide *l.* 20. *l. h. t.* 37 Id eft, aliam a vulgari & communi. 38 *l.* 11. §. *h. t. l.* 36. *l.* 49. §. 1. *in fin. ff. h. t.* 39 Ratihabitione confirmatur alias inutilis venditio. 40 *l.* 11. §. *h. t.* 41 Etiam levem. dixi ad *l.* 23. *ff. de reg. jur.* 42 Cafus a nemine præftatur. Hoc ut verum fit, dixi ad *l. h. fupr. de pignorat. & l.* 15. §. 2. *ff. locati.* 43 Quod uni focio traditur alterius voluntate, etiam alteri illi videtur traditum. *Salic.* 44 Morte finitur mandatum re integra. dixi ad *l.* 26. *in pr.* 27. §. 3. *ff. h. t. l.* 8. §. *de obligg. & action. l. ult. ff. de folut. & liberat.* §. *item fi adhuc. Inft. de mandatis.* aliis etiam caufis finitur. 45 Fallit ipfa caufa *arg. l. fi ego.* 9. 6. *l. ff. de jure dotium.* fi mandator voluerit id facere, quod mandavit. *cauſſa in l. fundi ven. dater.* 33. *ff. de adquir. vel amitt. poff.* & *fi fuger gratia.* 9. *de offic. jud. delegi in* 6. fallit quoque fivore patris: unde Marfilius notat *fupr.* 44. Procuratorem, eius qui vulneratus fuit, conftitutum ad pactum ineundum, vulneratio poftea mortua, cum advertario defuncti recte tranfigere & paciici poffe. Bald. *in addit.* Speculat. *tit. de homicidio.* 46 *l.* 8. §. 6. *ff. h. t.* 47 Vid. *l.* 1. *in fin. fupr. l.* 56. §. 3. *ff. h. t.* 48 *d. l. t.* 49 Puta duplum. vide *l.* 27. §. 1. *ff. de ufur.* 50 Ο ἰχνολάστας τὴν ἀδικείας, dixit, &c. Qui alienam litem redemit, impleri promiſſa in hac cauſa recte non petit: nec enim mandati actionem habet. Qui vero mandati nomine litem alicujus fuſcepit, ſumptus factos repetere poteſt. *Synopſ. Baſil. h.* 14. *περὶ ἐγγλημάτων*, ubi ἐγγλημάτων definit, eum qui pecuniam præſtat, ut alienæ actionis in ſe hat cellio, quod & Harmenopulus confirmat. *l.* 6. *t. de verborum ſignific.* §. 30. vide *l.* 15. *ſupr. de procur.* vide *ſupr. tit. ne liceat potentiorib. patrocin.* adde Cujac. 8. *obſerv.* 31. 51 Vide *l.* 11. *l. h. t.* 52 *l.* 1. *l.* 6. §. 1. *ff. de his, qui not. infam.* 53 Vide *l.* 9. §. *de Judaic.* Ciceronem *pro Balbo, & Roſcio Amerino*: vide Rolandum a Valle, 1. *conſ.* 21. *num.* 9. 54 Id eſt, cum cumi diligentia. 55 Dixi *l.* 1. *ſupr. h. t.*

CODEX.

[Z] De